

ARTICLE ESPECIAL

Versió catalana de l'EPQ per a adults: un instrument per a la mesura de la personalitat

S.B.G. Eysenck*, L. García Sevilla**, R. Torrubia**, C. Ávila i G. Ortet***

* Department of Psychology, Institute of Psychiatry, Londres. ** Unitat de Psicologia Mèdica, Departament de Farmacologia i de Psiquiatria, Facultat de Medicina, Universitat Autònoma de Barcelona. *** Departament de Psicologia, Universitat Jaume I, Castelló de la Plana.

Introducció

En el llenguatge de cada dia és freqüent sentir expressions com "té molt poca personalitat", per manifestar que un individu és poc assertiu i que té dificultats per mantenir les seves opinions davant dels altres, o bé com "té una personalitat molt forta", per dir que un individu té un caràcter dominant i poc vulnerable. Al costat d'aquest sentit vulgar, el mot "personalitat" fou emprat a la clínica com a quasi sinònim d'"alteració psiquiàtrica", tot figurant en el nom d'un famós test de diagnòstic psiquiàtric: el Minnesota Multiphasic Personality Inventory (García Sevilla, 1981). En psicologia, però, el significat del concepte "personalitat" no es correspon exactament ni amb el que hom li dona al carrer ni a la clínica antiga. Eysenck el defineix com: "L'organització més o menys estable i duradora del caràcter, del temperament, de l'intel·lecte i del físic d'un individu que determinen la seva adaptació singular a l'ambient. Caràcter significa el sistema més o menys estable de la conducta conativa de les persones (voluntat); temperament, el sistema més o menys estable i durador de la conducta afectiva (emotivitat); intel·lecte, el sistema més o menys estable i durador de la conducta cognitiva (intel·ligència); físic, el sistema més o menys estable i durador de la configuració corporal i de les característiques neuroendocrines." Quan diem que un individu "és impulsiu", que "és molt tímid" i que "és poc simpàtic", el que estem fent de manera intuïtiva és descriure la seva personalitat amb trets. Un tret és una característica estable del comportament que s'infereix a partir de l'observació de les conductes habituals en situacions ben diverses.

La personalitat d'un individu pot ésser descrita a partir d'un conjunt de trets. Els trets influeixen en la conducta, tot predisposant a certs estats, els quals serien situacions temporals resultants de la interacció entre una situació determinada i un o més trets. Per exemple, en igualtat de condicions, una persona amb un tret d'ansietat notable, tindria una predisposició a patir estats d'ansietat, amb més freqüència i amb més intensitat que una que no tingués aquest tret tan pronunciat.

Correspondència: Dr. L. García Sevilla,
Departament de Farmacologia i de Psiquiatria,
Unitat de Psicologia Mèdica, Edifici M,
08193 Bellaterra, Barcelona.

Ann Med (Barc) 1992; 9:223-230

El nombre de trets necessaris per descriure la personalitat és molt elevat. Per això, amb freqüència els psicòlegs utilitzen un nivell superior de descripció denominat tipus o dimensió, que són agrupacions de trets correlacionats. Així, per exemple, una persona descrita pels trets com a sociable, alegre, activa, assertiva, percaçadora de sensacions i poc curosa, és qualificada com a extravertida dimensionalment.

D'antuvi no tenim cap raó per suposar que tothom tingui els mateixos trets o dimensions, no obstant això, tot utilitzant les tècniques estadístiques d'anàlisi factorial, els investigadors de la personalitat (Cattell et al, 1970; Guilford i Zimmerman, 1976; Cattell, 1979; Eysenck i Eysenck, 1985) han aconseguit descriure un conjunt de trets i de dimensions que serien universals, és a dir, que es poden observar, en major o menor grau, en individus de les races, cultures i subcultures més diverses. I, fins i tot, en els animals de laboratori (García Sevilla, 1984; Garau, 1982, 1986; Garau et al, 1985, 1986, 1991; Morgado i García Sevilla, 1985; Ferré i García Sevilla, 1987).

El model de personalitat descrit per Eysenck i Eysenck (1985) és paradigmàtic des d'un enfocament científic-natural del tema. Aquest model considera, a més de la intel·ligència, tres dimensions de personalitat: l'*extraversió*, els trets de la qual ja hem descrit, el *neuroticisme* o grau d'estabilitat emocional, i el *psicoticisme* o grau de control impulsiu. Els trets que donen lloc al neuroticisme són l'ansietat, la tendència a la depressió, els sentiments de culpa, la baixa autostima, la tensió i la irracionalitat. Finalment, els trets com la dominància social, la fredor emotiva, l'egocentrisme, la impulsivitat, l'antisocialitat, la manca d'empatia, la creativitat i la duresa mental configurarien la dimensió del psicoticisme.

Per a Eysenck, la peculiaritat de cada individu pot ésser representada com un punt específic, "individualitat", d'un espai tridimensional, espai cartesià conformat per tres eixos independents, ortogonals, representatius de les dimensions esmentades anteriorment. És a dir, cadascuna d'aquestes dimensions és independent de les altres; per tant, una posició determinada en una d'elles no implica una posició concreta en les altres dues. Cada dimensió, així considerada, seria una línia contínua en què cada individu podria ésser situat. Els dos extrems serien els pols oposats. Si, per exemple, consideréssim la dimensió d'extraversió, un pol seria ocupat pels indi-

vidus amb la màxima extraversió mentre que en el pol contrari serien situats els més introvertits (és a dir, amb les característiques oposades). En el centre, a mig camí dels extrems, se situarien els individus que presenten tant característiques dels extravertits com dels introvertits, sense predominar-ne cap de les dues (els ambivertits). La majoria de les persones se situen al voltant d'aquest punt intermedi i només molt pocs arriben a situar-se en els extrems, tal i com es pot esperar de la distribució de la majoria de les variables sociològiques i biològiques.

Per tal d'avaluar aquestes tres dimensions en les persones, Eysenck i Eysenck (1975) desenvoluparen i estandarditzaren a Anglaterra l'Eysenck Personality Questionnaire (EPQ). Posteriorment, s'han realitzat estudis d'estandardització d'aquest qüestionari de personalitat a més de 25 països (Eysenck i Seisdodos, 1978; Barrett i Eysenck, 1984). L'EPQ consta de tres escales per avaluar cadascuna de les dimensions de personalitat, més una quarta de conformitat social (o escala de mentides), per avaluar el nivell de sinceritat de les persones en respondre el test.

Eysenck, García Sevilla, Ortet i Pérez Sánchez (1991) han realitzat recentment l'estandardització al català de l'EPQ *junior*, aplicable fins als 15 anys. En aquest article es presenta l'estandardització catalana de l'EPQ per a adults. Per tal d'assolir aquest objectiu, s'ha efectuat un estudi de tipus transcultural comparant els resultats obtinguts amb els de la versió original anglesa. Els passos seguits han estat: 1) traducció al català de la versió experimental anglesa de 101 preguntes o ítems; 2) administració del qüestionari a una mostra suficientment àmplia de la població; 3) anàlisi de components principals (anàlisi factorial) d'aquestes preguntes per tal de comprovar si s'obtenen els factors que prediu la teoria; 4) càlcul de la fiabilitat (alfa de Cronbach) de les escales obtingudes mitjançant l'anàlisi de components principals; 5) càlcul de les intercorrelacions entre les escales per tal de comprovar l'existència d'ortogonalitat entre elles tal i com prediu el model; 6) càlcul de les normes per sexes que seran el patró o punt de referència per a la utilització de la versió catalana del test en el futur, i 7) comparació de les normes catalanes amb les angleses.

Els objectius perseguits en els estudis transculturals com el nostre són tres. Primer, s'espera mostrar que els factors d'extraversió (E), neuroticisme (N), psicoticisme (P) i conformitat social (o escala de mentides, M), estan presents i són mesurables en qualsevol país en el qual es pretengui realitzar l'estandardització. Segon, s'intenta aconseguir una clau de correcció tan ajustada com sigui possible al país en particular, substituint i eliminant els ítems que calgui per tal d'assolir uns nivells òptims de consistència interna (fiabilitat alfa). I tercer, encara que no és tan important, es comparen les normes angleses amb les del país objecte d'estandardització, utilitzant únicament els ítems comuns a tot dos països.

Material i mètodes

Els 101 ítems de la forma experimental de l'EPQ foren traduïts al català posant-hi molta cura en seleccionar mots freqüents i coneguts dins el nostre domini lingüístic, així com l'ús d'una gramàtica senzilla i correcta. D'altra banda,

hom mirà de desfer la indefinició genèrica de l'anglès, quant al sexe del qui responia, tot creant, quan calia, formes paral·leles masculines i femenines. Aquesta traducció fou doblement controlada. Lingüísticament, per experts en català i enquestant unes 300 persones del Principat de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears que eren analfabetes en llur pròpia llengua, enquestes que permetieren concloure l'exclusió de formes dobles tals com "sortir/eixir" perquè eren compreses les formes més generalitzades. I psicòmetricament, mitjançant el mètode bilingüe. Per a aquest segon control, els subjectes foren 29 universitaris catalans, d'ambdós sexes, que com a mínim haguessin viscut dos anys seguits a un país de cultura anglosaxona. La meitat d'aquests subjectes respongueren l'EPQ català i al cap d'un mes l'EPQ anglès; l'altre meitat contestà primer la forma anglesa i al cap d'un mes la catalana. Les correlacions obtingudes entre les dues formes són altes i significatives (extraversió 0,8478, neuroticisme 0,9335, psicoticisme 0,8080 i mentides 0,7666) semblants a la del test-restest d'un mes de la forma original anglesa, si bé una mica inferior en les mentides, cosa que es preveia per raó del diferent ambient cultural. Amb aquesta primera versió catalana de l'EPQ han estat realitzades nombroses recerques que demostren la seva validesa constructiva (García Sevilla et al, 1982, 1983; Pérez Sánchez, 1984; Pérez Sánchez i García Sevilla, 1983; Torrubia i Tobeña, 1984; Torrubia, 1985; Muntaner, 1985; Torrubia i Muntaner, 1987; Muntaner et al, 1988; Morató et al). Aquesta versió experimental catalana descrita (vegeu l'annex A) és la que hem emprat en aquest estudi.

Els subjectes foren 412 homes i 393 dones del Principat de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears. La majoria eren clients de centres de reconeixement mèdic que respongueren, de manera voluntària i anònima després d'haver obtingut el certificat que els permetia renovar el seu permís de conduir, la versió experimental catalana de 101 ítems. Hi hagué també un grup d'estudiants universitaris de ciències i de lletres del Col·legi Universitari de Castelló, i treballadors d'empreses petites i mitjanes de Mallorca. L'edat mitjana del grup d'homes fou de 33,55 anys (DE = 15,29) i la de les dones fou de 28,50 anys (DE = 11,85). El límit d'edats oscil·là entre 16 i 69 anys en ambdós sexes.

Resultats

Les dades foren analitzades utilitzant el mateix procediment que les angleses. És a dir, les correlacions producte-moment foren sotmeses a anàlisi factorial mitjançant el mètode de components principals i rotades mitjançant el procediment oblimin directe. Per tal d'efectuar les rotacions se seleccionaren únicament els quatre primers factors. Les saturacions en P, E, N i M de tots els ítems de la versió anglesa més alguns d'afegits, es mostren a les taules I-IV.

Per tal d'assolir el primer dels objectius plantejats es calcularen comparacions de factors mitjançant el mètode de Kaiser, Hunka i Bianchini (1969) tal com mostra la taula V. En aquesta taula hom pot veure que cap dels valors no és inferior a 0,98. Atès que es trià de manera arbitrària el valor de 0,95 com a indicador d'identitat, podem afirmar, a partir dels valors obtinguts, que és possible mesurar factors idèntics a P, E, N i M en persones catalanes.

Existeix una certa controvèrsia respecte als mètodes que s'han d'utilitzar per comparar factors (Bijnen, van der Net i Poortinga, 1986; Bijnen i Poortinga, 1988). Barrett (1986) ha indicat que hi ha limitacions en els principals mètodes emprats, per exemple, en el de Kaiser, Hunka i Bianchini (KHB) emprat en aquest

TAULA I
Saturacions factorials dels ítems de l'escala P

Ítem	Homes (n = 412)				Dones (n = 393)			
	P	E	N	M	P	E	N	M
-2	-0,33	0,02	0,12	0,12	-0,30	-0,13	0,05	-0,22
-6	-0,26	0,04	0,22	0,05	-0,31	0,02	0,08	-0,01
-9	-0,10	0,14	0,20	0,31	-0,18	0,10	0,12	0,32
-11	-0,34	0,01	0,05	-0,13	-0,47	-0,04	-0,01	-0,14
-19	-0,13	0,08	0,05	0,24	-0,32	0,09	0,12	0,22
23	0,29	-0,01	-0,12	-0,10	0,39	-0,02	0,02	-0,09
27	0,45	-0,04	0,11	0,09	0,63	-0,04	0,04	0,17
31	0,32	0,20	0,19	-0,02	0,31	0,02	0,22	0,08
35	0,14	0,15	0,12	0,02	0,19	0,02	0,07	0,05
-39	-0,28	0,18	0,06	0,24	-0,39	0,13	0,11	0,16
47	0,26	-0,04	0,11	-0,13	0,35	-0,00	-0,04	-0,14
51	0,07	-0,00	-0,01	-0,26	0,16	0,13	-0,12	-0,31
55	0,32	-0,06	0,08	0,02	0,31	-0,15	-0,02	0,07
-59	-0,38	-0,05	0,05	0,06	-0,46	0,05	0,04	0,02
-63	-0,25	0,01	0,13	0,31	-0,08	0,09	0,08	0,35
-67	-0,19	0,00	-0,01	-0,08	-0,42	0,06	-0,02	-0,08
71	0,33	0,08	0,30	0,15	0,24	0,05	0,32	0,02
74	0,15	0,00	0,17	-0,14	0,32	-0,04	-0,03	-0,20
-78	-0,55	0,10	0,07	0,08	-0,32	0,09	-0,03	0,14
81	0,26	-0,02	-0,07	-0,26	0,05	-0,08	-0,07	-0,37
85	0,41	0,02	0,36	0,08	0,19	-0,04	0,31	0,09
88	0,17	0,12	0,19	-0,14	0,24	0,04	0,05	-0,09
93	0,25	0,01	0,18	-0,08	0,30	0,01	0,14	0,05
97	0,43	0,15	0,10	0,07	0,13	0,02	0,25	0,13
-100	-0,19	0,08	0,07	0,07	-0,34	0,02	-0,02	-0,15
38	0,33	0,10	-0,10	-0,13	0,34	0,12	-0,13	-0,14
-43	-0,40	0,20	0,16	-0,01	-0,29	0,07	0,10	-0,01
-52	-0,24	0,09	0,09	0,21	-0,32	0,08	0,13	0,17

TAULA II
Saturacions factorials dels ítems de l'escala E

Ítem	Homes (n = 412)				Dones (n = 393)			
	P	E	N	M	P	E	N	M
1	-0,19	0,37	0,08	0,03	0,11	0,34	0,09	0,21
5	0,02	0,54	-0,03	-0,02	-0,03	0,60	0,09	0,09
10	-0,06	0,61	-0,20	0,05	-0,11	0,57	-0,18	0,01
15	-0,17	0,52	-0,11	-0,08	-0,12	0,42	-0,12	0,03
18	-0,21	0,48	-0,07	0,03	-0,13	0,38	-0,00	-0,09
-22	-0,22	-0,33	0,23	0,10	-0,14	-0,39	0,07	0,00
26	0,02	0,47	-0,02	-0,24	0,05	0,42	0,00	-0,13
-30	-0,05	-0,40	0,09	0,19	0,08	-0,43	0,06	0,20
34	-0,04	0,59	-0,10	0,09	0,01	0,49	-0,00	0,17
38	0,33	0,10	-0,10	-0,13	0,34	0,12	-0,13	-0,14
42	0,06	0,58	-0,04	0,15	0,07	0,51	0,01	0,05
-46	-0,02	-0,42	0,20	0,11	0,12	-0,50	0,02	0,17
50	0,11	0,63	0,05	-0,04	0,01	0,64	0,03	0,02
54	-0,09	0,44	-0,02	-0,18	-0,05	0,45	-0,10	-0,16
58	-0,06	0,59	-0,11	0,03	-0,01	0,58	-0,00	-0,03
62	-0,02	0,34	-0,12	0,13	-0,00	0,44	-0,08	0,24
66	-0,03	0,48	0,01	0,10	0,09	0,41	-0,09	-0,10
70	0,02	0,36	0,13	-0,11	0,18	0,24	0,11	-0,11
77	0,14	0,64	-0,02	0,13	0,16	0,62	0,05	0,22
92	-0,10	0,61	-0,03	0,03	-0,04	0,58	0,00	0,05
96	0,06	0,65	-0,10	0,06	-0,02	0,68	-0,05	0,09

estudi, en el dels coeficients de congruència, i en el coeficient de Pearson. Conclou que "la metodologia KHB disposa de justificacions suficientment convponents com per poder ésser usada". Aquest autor planteja el problema de quin ha d'ésser el límit inferior per a un coeficient que se suposa que determina similitud entre factors, i proposa resoldre'l confrontant els índexs de comparació de factors per a escales de personalitat homòlogues i no homòlogues, tot proporcionant,

les darreres, una estimació de la concordança per raó de l'atzar. Utilitzant dades de 24 països diferents, Eysenck, Barrett i Eysenck (1985) trobaren un valor mitjà de 0,983 per a escales homòlogues i de 0,132 per a escales no homòlogues. Mentre que aquest darrer valor és incrementat artificialment per no haver tingut en compte els signes, la diferència és suficientment indicativa com per comprovar que els resultats de la comparació de factors per a escales homòlogues no són de-

TAULA III
Saturacions factorials dels ítems de l'escala N

Ítem	Homes (n = 412)				Dones (n = 393)			
	P	E	N	M	P	E	N	M
3	-0,02	-0,04	0,59	-0,14	0,08	-0,08	0,57	-0,08
7	0,17	-0,14	0,52	-0,15	0,04	-0,19	0,52	-0,15
12	-0,21	0,02	0,52	-0,02	-0,13	-0,07	0,47	-0,01
16	0,13	0,03	0,28	-0,22	0,03	-0,08	0,44	-0,16
20	-0,23	-0,11	0,54	-0,06	-0,11	-0,08	0,44	0,01
24	0,27	-0,08	0,49	-0,10	0,21	-0,14	0,60	-0,04
28	0,10	0,03	0,57	-0,00	0,05	-0,16	0,58	-0,02
32	0,08	-0,00	0,47	-0,00	-0,19	0,16	0,49	0,06
36	-0,18	-0,13	0,54	0,21	-0,20	0,06	0,47	0,19
40	-0,14	-0,04	0,43	0,18	-0,21	0,06	0,42	0,23
44	0,06	0,02	0,52	-0,11	0,02	0,08	0,63	0,04
52	-0,24	0,09	0,09	0,21	-0,32	0,08	0,13	0,17
60	0,35	-0,10	0,19	0,10	0,19	-0,10	0,24	0,04
64	0,04	-0,17	0,57	-0,16	0,04	-0,16	0,61	-0,15
68	0,35	-0,14	0,32	-0,01	0,19	-0,13	0,44	-0,00
72	0,00	0,31	0,22	-0,02	-0,18	0,25	0,22	0,04
75	0,24	-0,10	0,43	-0,15	0,17	-0,08	0,44	-0,14
79	-0,21	0,02	0,60	0,12	-0,17	-0,05	0,53	0,04
82	0,17	-0,07	0,39	0,06	0,07	0,00	0,58	0,04
86	0,26	-0,24	0,46	-0,02	0,13	-0,17	0,57	-0,05
89	-0,03	-0,01	0,45	-0,17	-0,10	-0,04	0,36	-0,10
94	-0,14	0,05	0,21	-0,46	-0,02	-0,01	0,18	-0,36
98	-0,19	-0,06	0,61	-0,06	-0,32	0,04	0,48	-0,12
48	0,12	-0,18	0,48	-0,15	0,05	-0,16	0,57	-0,08
56	-0,17	-0,06	0,53	-0,23	-0,22	-0,05	0,39	-0,24

TAULA IV
Saturacions factorials dels ítems de l'escala M

Ítem	Homes (n = 412)				Dones (n = 393)			
	P	E	N	M	P	E	N	M
-4	0,09	0,08	0,10	-0,14	0,11	0,06	0,24	-0,01
-8	-0,03	0,00	0,05	-0,47	-0,04	0,08	0,02	-0,46
13	-0,04	0,05	-0,05	0,29	-0,08	0,08	-0,16	0,22
-17	0,11	0,05	0,23	-0,18	0,08	0,06	0,25	-0,29
21	-0,00	0,03	-0,00	0,41	-0,02	0,08	-0,12	0,45
-25	-0,15	-0,09	-0,04	-0,62	-0,02	-0,17	-0,05	-0,53
-29	0,15	0,08	0,04	-0,38	0,21	0,18	0,22	-0,26
37	0,12	0,02	0,02	0,45	0,04	-0,04	0,01	0,36
-41	-0,15	0,11	0,13	-0,42	0,03	0,13	0,04	-0,42
-49	-0,09	0,18	0,08	-0,46	-0,08	0,22	0,04	-0,32
-53	-0,16	0,00	0,17	-0,54	0,00	0,16	0,10	-0,51
-57	-0,04	0,13	0,05	-0,52	0,02	-0,07	0,11	-0,44
61	-0,08	0,26	0,06	0,38	-0,09	0,13	-0,02	0,39
-65	0,08	0,19	0,03	-0,49	0,19	0,18	-0,01	-0,59
-69	0,05	-0,02	0,02	-0,52	0,03	-0,04	0,04	-0,51
-76	0,05	-0,13	-0,02	-0,42	0,14	0,02	0,06	-0,46
-80	-0,12	0,18	0,12	-0,34	-0,20	0,04	0,16	-0,31
87	0,02	0,10	-0,02	0,46	0,13	0,12	-0,02	0,47
-91	-0,07	0,12	0,02	-0,53	-0,14	-0,01	-0,00	-0,47
-95	-0,02	0,04	-0,19	-0,55	-0,14	-0,07	0,09	-0,55
99	-0,36	0,07	-0,02	0,32	0,04	0,10	-0,10	0,41
-45	0,30	0,09	0,03	-0,32	0,14	0,06	0,07	-0,27
73	-0,23	0,05	0,03	0,40	-0,11	0,05	-0,02	0,43
-83	0,13	0,01	0,16	-0,46	0,02	0,02	0,20	-0,45

guts a l'atzar. La seva utilització en aquest treball sembla per tant justificada, sobretot perquè permet de fer comparacions amb estudis previs.

Això no obstant, quan s'examinaren les saturacions, es considerà convenient efectuar alguns canvis i algunes eliminacions d'ítems. Només un ítem de l'escala E resultà inadequat ("Es considera una persona despreocupada?"). Aquest ítem saturava clarament en P i fou exclòs de l'escala E. Com que no hi havia ítems per

substituir-lo, l'escala E consta de 20 ítems. De l'escala N sortiren malament quatre ítems ("Es preocupa per la seva salut?", que incrementà les seves saturacions positives en P; "Pateix d'insomni?", amb una saturació en P en els homes i només una feble saturació en N en les dones; "Es preocupa molt pel seu aspecte físic?" que traslladà les seves saturacions a E, i "De vegades li sobra energia i altres vegades té molta ganduleria?" que donà altes saturacions en l'escala M). I com a

TAULA V
Comparacions de factors entre catalans i anglesos

	P	E	N	M
Homes catalans-homes anglesos	0,986	0,980	0,997	0,992
Dones catalanes-dones angleses	0,987	0,994	0,990	0,995
Homes catalans-dones catalanes	0,989	0,996	0,997	0,995

TAULA VI
Clau de correcció de la versió catalana de l'EPQ

P (19 ítems)

Sí
23, 27, 31, 38, 47, 55, 85, 93, 97
No
2, 6, 11, 39, 43, 52, 59, 67, 78, 100

E (20 ítems)

Sí
1, 5, 10, 15, 18, 26, 34, 42, 50, 54, 58, 62, 66, 70, 77, 92, 96
No
22, 30, 46

N (21 ítems)

Sí
3, 7, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40, 44, 48, 56, 64, 68, 75, 79,
82, 86, 89, 98

M (22 ítems)

Sí
13, 21, 37, 61, 73, 87, 99
No
8, 25, 29, 41, 49, 53, 57, 65, 69, 76, 80, 83, 91, 95

TAULA VII
Fiabilitat alfa i intercorrelacions de P, E, N i M

Fiabilitats		Intercorrelacions (escales)	
Homes	Dones	Homes	Dones
P	0,66	PE	-0,09
E	0,85	PN	0,16
N	0,87	PM	-0,32
M	0,83	EN	-0,25
		EM	-0,04
		NM	-0,25

conseqüència d'això, se n'excloueren aquests quatre de l'escala N i se n'afegiren d'altres dos amb saturacions altes ("Sent llàstima de vostè mateix/a de tant en tant?" i "De vegades està decaigut/da?"), tot quedant l'escala N composta per 21 ítems. Dos ítems de l'escala M es mostraren inapropiats ("Ha acceptat alguna vegada elogis per una cosa que ha fet un altre?" i "Alguna vegada ha renyat algú sabent que realment la culpa era de vostè?"). Aquests ítems en foren eliminats, però se n'afegiren tres de nous que es mostraren adequats ("Tira a terra el paper usat quan no hi ha una paperera a mà?", "Sempre és educat/da fins i tot amb gent desagradable?" i "Alguna vegada ha dit coses amb intenció de ferir els sentiments d'un altre?"). Per tant, l'escala M quedà formada per 22 ítems. Finalment, l'escala P va perdre 9 ítems, quatre que desplaçaren les seves saturacions vers l'escala M, quatre que perderen les seves saturacions i un que traslladà les seves saturacions a l'escala N. Per a substituir-los, se'n trobaren tres ("Es considera una persona despreocupada?", que

TAULA VIII
Mitjanes (\bar{X}) i desviació estàndar (DE) dels catalans

	Homes (n = 412)		Dones (n = 393)	
	\bar{X}	DE	\bar{X}	DE
P	2,09	2,17	1,48	1,75
E	13,19	4,59	13,56	4,25
N	9,12	5,10	10,85	5,04
M	10,93	4,88	11,32	4,58
Edat (anys)	33,55	15,29	28,50	11,85

procedia de l'escala E; "Pot comprendre fàcilment com se sent la gent quan li contem els seus mals?", i "Es preocupa per la seva salut?", que procedien de l'escala N però que saturaven negativament en P). Així, només dinou pogueren ésser inclosos en l'escala P. El nombre total d'ítems resultant per a les quatre escales fou de 82. D'acord amb això, la taula VI mostra la clau de correcció de la versió catalana definitiva.

A partir d'aquesta clau de correcció, es calcularen les fiabilitats i les intercorrelacions de les escales, que es mostren a la taula VII. Les fiabilitats obtingudes foren molt altes per a totes les escales excepte per a P que, amb 0,66 en homes i 0,60 en dones, resultaren malauradament baixes. Les intercorrelacions de les escales foren suficientment baixes amb l'única excepció de la de -0,32 obtinguda entre P i M en homes. Les correlacions d'aquesta magnitud entre P i M són les habituals i és important remarcar que en les dones aquesta intercorrelació només fou de -0,20.

La taula VIII mostra les normes de la versió catalana. Les diferències obtingudes entre sexes són les mateixes que s'obtenen habitualment, els homes puntuen més alt en P que les dones i més baix en N i M. No hi ha pràcticament diferències entre els sexes en E.

Finalment, es considerà interessant comparar les normes catalanes amb les angleses (taula IX), utilitzant només aquells ítems comuns a les dues versions. L'única diferència trobada en els dos sexes fou la puntuació en M, significativament més elevada en els catalans, tant homes com dones. Cap altra diferència no fou significativa entre els homes catalans i els anglesos. Respecte a les dones, les catalanes puntuaren més alt en E i més baix en N en relació amb les angleses.

Discussió

De manera general, els resultats del present estudi transcultural poden ésser considerats de reeixits. Cap dels valors de les comparacions de factors no estigué per sota de 0,98, cosa que indica que els mateixos factors P, E, N i M poden ésser mesurats tant en la població catalana com en la població anglesa. Considerant l'estudi transcultural espanyol (Eysenck et al, 1982), la comparació de factors per a P en homes fou de 0,972 i la de les dones de 0,966, mentre que els valors equivalents en els catalans foren de 0,986 i de 0,987, respectivament, la qual cosa implica una lleugera millora de la versió catalana sobre l'espanyola.

Les fiabilitats de P, però, foren lleugerament més altes en la mostra espanyola; per contra, els valors de M foren més alts en la mostra catalana. Les intercorrelacions foren remarcablement similars a les obtingudes en els grups espanyols, encara que en les dones catala-

TAULA IX
Mitjanes (\bar{X}) i desviació estàndar (DE) dels ítems comuns de les escales dels qüestionaris català i anglès. És indicat el grau de significació de la comparació de mitjanes entre mostres

	P		E		N		M		EDAT		
	\bar{X}	DE	\bar{X}	DE	\bar{X}	DE	\bar{X}	DE	\bar{X}	DE	Nombre
Homes catalans	1,60	1,78	13,19	4,59	8,15	4,62	9,03	4,25	33,55	15,29	412
Dones catalanes	1,11	1,45	13,56	4,25	9,64	4,63	7,31	4,03	28,50	11,85	393
Homes anglesos	2,09	1,98	13,01	4,66	8,23	4,51	3,94	4,06	27,37	13,10	1.396
Dones angleses	1,26	1,49	12,63	4,57	10,93	4,54	6,38	3,87	24,56	10,51	1.546
	P	E	N	M							
Homes	NS	NS	NS	< 0,001							
Dones	NS	< 0,001	< 0,001	< 0,001							

NS = dades no significatives.

nes s'obtingué una menor correlació entre P i M (-0,20) que entre les espanyoles (-0,33), tal i com caldria esperar de l'ortogonalitat de les dimensions. Les normes catalanes són una mica diferents de les espanyoles, però cal dir que aquesta possible diferència podria ésser atribuïda a la edat. Els catalans puntuaren més alt que els espanyols en E, però més baix en P, N, i M. En tots els casos, les diferències entre sexes en els catalans estan d'acord amb les que es troben habitualment: els homes puntuen més alt que les dones en P i més baix en N i M, tot essent similars les puntuacions en E.

Finalment, pel que fa a les comparacions transculturals, aquestes foren realitzades a partir dels ítems comuns de les versions catalana i anglesa. El resultat fou que només la conformitat social es mostrà més alta en els catalans que en els anglesos, malgrat que les dones catalanes puntuaren més alt en E i més baix en N que les angleses. Aquest resultat contrasta amb la comparació efectuada entre espanyols i anglesos ja que els homes espanyols puntuaren més baix en P i més alt en N que els anglesos. En allò que sí hi ha concordança, però, és en les puntuacions més elevades per als dos sexes en conformitat social que, respecte als anglesos, obtenen tant els catalans com els espanyols.

És interessant comentar també que la comparació transcultural realitzada amb l'EPQ *junior* (Eysenck, García, Ortet i Pérez Sánchez, 1991) mostrà diferències significatives entre els joves catalans i anglesos en totes les escales. Els joves catalans puntuaren més baix que els anglesos en P i N, però més alt en E i M.

Nyborg, Eysenck y Kroll (1982) han proposat que una possible explicació a aquestes altes puntuacions en M, que s'obtenen de manera consistent en alguns països, podria estar relacionada amb el grau de permissivitat de llurs cultures. Països com Anglaterra, Dinamarca i els Estats Units, per exemple, semblen tenir un alt grau de permissivitat i puntuacions mitjanes de conformitat social baixes, mentre que per contra, països com l'Índia o el Japó, donen de manera consistent altes puntuacions en conformitat social, tant en adults com en joves. Aquesta és una possibilitat que cal considerar amb més atenció en recerques futures.

Com a conclusió, podem afirmar que l'EPQ pot ésser emprada en individus catalans, tant en recerca com en clínica, amb, potser, alguna precaució en la interpretació de l'escala P.

Agraïments

Volem expressar el nostre agraïment a les persones que respongueren l'EPQ. Com sempre, estem en deute amb el Dr. Paul Barrett pels consells estadístics i amb Jackie Marshall per la seva ajuda en el processament de les dades. Hem de regreïar moltes més persones per l'ajut rebut en les tasques de l'adaptació catalana de l'EPQ. La nostra Acadèmia de Ciències Mèdiques pel seu suport incondicional. Als Laboratoris Fides que ens edità la primera versió del test. Als coneixedors de la nostra llengua, Isidor Mari, Josep Vidal, Víctor Garau i Rita M. Vila. Als qui ens ajudaren en tasques psicomètriques, Adriana Garau, Montserrat Gomà, Joan Massana, Carles Muntaner, Jordi Pérez Sánchez, Ramon Trullàs, Adolf Tobeña, Claudi Udina i els components del Servei de Psicodiagnòstic de l'Hospital Clínic de Barcelona. Finalment, a qui ens ajudà en la recollida de dades, Anna Pujolràs, Xavier Moltó, Centre Mèdic del Vallès, Centre de Reconeixements Mèdics per a Xofers de Sabadell, Centre de Reconeixements Mèdics del Col·legi de Metges de Barcelona i Centre Mèdic Urquinaona.

ANNEX A

Qüestionari de personalitat d'Eysenck

1. Ocupa el seu temps de lleure dedicant-se a moltes activitats diferents?
2. S'atura a pensar les coses abans de fer-les?
3. El seu estat d'ànim puja i baixa amb freqüència?
4. Ha acceptat alguna vegada elogis per una cosa que ha fet un altre?
5. És una persona parladora?
6. El/la preocuparia tenir deutes?
7. Alguna vegada se sent "completament desgraciat/da" sense motiu?
8. A la taula, s'ha servit alguna vegada més del que li corresponia, i ha menjat més del que calia?
9. S'assegura que la porta de casa seva quedi tancada de nit?
10. Normalment, és una persona animada?
11. L'afectaria molt veure patir un infant o un animal?
12. És preocupat freqüentment per coses que no hauria d'haver fet o dit?
13. Si vostè assegura que farà una cosa, sempre manté la seva promesa, sense importar-li les molèsties que això li podria ocasionar?
14. El/La divertiria saltar amb paracaigudes?
15. Generalment, pot divertir-se i passar-s'ho bé en una festa animada?
16. És una persona irritable?
17. Alguna vegada ha renyat algú sabent que realment la culpa era de vostè?
18. Li agrada conèixer gent nova?

19. Troba que és convenient estalviar i estar assegurada/da?
20. Són ferits fàcilment els seus sentiments?
21. Són tots els seus costums bons i desitjables?
22. Tendeix a mantenir-se en un segon terme en les situacions socials?
23. Prendria drogues que poguessin tenir efectes estranys o perillosos?
24. Se sent freqüentment "cansat/da de tot"?
25. Alguna vegada ha pres alguna cosa (ni que sigui un llapis o un botó) que fos d'un altre?
26. Li agrada molt sortir de casa?
27. El/La diverteix fer mal a la gent que estima?
28. Freqüentment està preocupat/da per sentiments de culpa?
29. De vegades parla de coses que no coneix en absolut?
30. S'estima més passar el temps llegint que reunir-se amb gent?
31. Té enemics que li volen fer mal?
32. Es considera una persona nerviosa?
33. Sempre es disculpa quan s'ha comportat com un/a mal educat/da?
34. Té molts amics o amigues?
35. El/La diverteixen les bromes pesades que de vegades poden molestar de veritat?
36. És una persona patidora?
37. De petit/a feia les coses tal com li deien immediatament i sense protestar?
38. Es considera una persona despreocupada?
39. La bona educació i la netedat són molt importants per a vostè?
40. S'inquieta per coses terribles que podrien passar?
41. Alguna vegada ha trencat o ha perdut alguna cosa que fos d'un altre?
42. Generalment pren la iniciativa per fer nous amics/amigues?
43. Pot comprendre fàcilment com se sent la gent quan li conten els seus mals?
44. Considera que és molt excitable o que està amb molta "tensió"?
45. Tira a terra el paper usat quan no hi ha una paperera a mà?
46. Es manté generalment callat/da quan és amb altra gent?
47. Pensa que el matrimoni és passat de moda i que hauria de ser suprimit?
48. Sent llàstima de vostè mateix/a de tant en tant?
49. De vegades presumeix una mica de les seves qualitats?
50. Pot donar fàcilment un poc d'animació a una reunió una mica avorrida?
51. El/La molesta la gent que condueix amb massa prudència?
52. Es preocupa per la seva salut?
53. Alguna vegada ha explicat coses dolentes o desagradables d'alguí?
54. Li agrada explicar acudits o històries divertides als seus amics/amigues?
55. Li és igual la majoria de les coses?
56. De vegades està decaigut/da?
57. Alguna vegada de petit/a es va comportar descaradament amb els seus pares?
58. Li agrada freqüentar gent?
59. Es preocupa si sap que hi ha defectes al seu treball?
60. Pateix d'insomni?
61. Sempre es renta les mans abans de menjar?
62. Quasi sempre té una resposta a punt quan li parlen?
63. Li agrada arribar a les cites que té amb altres persones amb temps de sobres?
64. Se sent freqüentment apàtic/a i cansat/da sense que tingui motiu?
65. Alguna vegada ha fet trames jugant?
66. Li agrada fer coses on calgui actuar ràpidament?
67. És (o va ser) la seva mare una bona dona?
68. Pensa freqüentment que la vida és molt avorrida?
69. Alguna vegada s'ha aprofitat d'un altre?
60. Freqüentment es compromet a més activitats de les que pot fer?
71. Hi ha diverses persones que tracten d'evitar-lo/la?
72. Es preocupa molt pel seu aspecte físic?
73. Sempre és educat/da fins i tot amb gent desagradable?
74. Creu que la gent perd massa temps salvaguardant el seu futur amb estalvis i assegurances?
75. Alguna vegada ha desitjat morir-se?
76. Evadiria els impostos si estigués segur/a que no seria descobert/a mai?
77. És capaç de mantenir l'ambient d'una festa o reunió?
78. Mira de no ser brusca amb la gent?
79. Es preocupa durant molt de temps després d'una experiència desagradable?
80. Alguna vegada ha insistit a sortir-se amb la seva?
81. Quan agafa el tren o l'avió, arriba freqüentment a l'últim minut?
82. Pateix dels "nervis"?
83. Alguna vegada ha dit coses amb intenció de ferir els sentiments d'un altre?
84. Destesta ésser amb un grup de gent que es fan bromes inofensives entre ells?
85. Les seves amistats es trenquen fàcilment sense que sigui culpa seva?
86. Freqüentment se sent tot/a sol/a?
87. Fa sempre allò que predica?
88. De vegades li agrada empipar els animals?
89. S'ofèn fàcilment quan li troben un defecte a vostè o al seu treball?
90. La vida sense perill seria massa avorrida per a vostè?
91. Alguna vegada ha fet tard a una cita o al treball?
92. Li agrada tenir molta activitat i animació al seu costat?
93. Li agradaria que d'altres li tinguessin por?
94. De vegades li sobra energia i altres vegades té molta ganderia?
95. De vegades deixa per demà allò que hauria d'haver fet avui?
96. Pensa la gent que vostè és molt animat/da?
97. Li diu la gent moltes mentides?
98. S'afecta fàcilment per segons quines coses?
99. Quan s'ha equivocat, sempre està disposat/da a reconèixer-ho?
100. Sentiria molta compassió per un animal agafat dins una trampa?
101. Li ha importat molt contestar aquest qüestionari?

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- Barrett PT. Factor comparison: An examination of three methods. *Personality and Individual Differences* 1986; 7:327-340.
- Barrett PT, Eysenck SBG. The Assessment of personality factors across 25 countries. *Personality and Individual Differences* 1984; 5:615-623.
- Bijnen EJ, Poortinga YH. The Questionable value of cross-cultural comparison with the Eysenck Personality Questionnaire. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1988; 19:193-202.
- Bijnen EJ, Van der Net TZ, Poortinga YH. On Cross-cultural comparative studies with the Eysenck Personality Questionnaire. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 1986; 17:3-16.
- Cattell RB. *Personality and Learning Theory. The Structure of Personality in its Environment*. Nova York, Springer, 1979.
- Cattell RB, Eber HW, Tatsouka MM. *Handbook for the Sixteen Personality Factor Questionnaire (16 PF)*. Institute for Personality and Ability Testing, Champaign, 1970.

- Eysenck HJ. The structure of human personality (3a edició). Londres, Methuen, 1970.
- Eysenck HJ, Barrett PT, Eysenck SBG. Indices of factor comparison of homologous and non-homologous personality scales in 24 different countries. *Personality and Individual Differences* 1985; 6:503-504.
- Eysenck HJ, Eysenck MW. *Personality and Individual Differences. A Natural Science Approach*. Nova York, Plenum Press, 1985.
- Eysenck HJ, Eysenck SBG. *Manual of the Eysenck Personality Questionnaire*. Londres, Hodder and Stoughton, 1975.
- Eysenck SBG, Escolar V, Lobo A, Seva-Diaz A. Diferencias transculturales de personalidad: España e Inglaterra. *Revista de Psiquiatría y Psicología Médica de Europa y América Latina* 1982; 15.
- Eysenck SBG, García Sevilla L, Ortet G, Pérez Sánchez J. Estudio intercultural de personalidad entre jóvenes catalanes e ingleses: versión catalana del J-EPQ. *Revista de Psicología General y Aplicada* (publicació en curs).
- Eysenck SBG, Seisdedos N. Un estudio internacional de la personalidad. *Revista de Psicología General y Aplicada* 1978; 33:271-281.
- Ferré N, García Sevilla L. Conditionability and Open Field Measures. *Personality and Individual Differences* 1987; 8:193-200.
- Garau A. Components de la mesura de deambulació al camp obert. Tesis doctoral, Facultat de Lletres, Universitat Autònoma de Barcelona, 1982.
- Garau A, García Sevilla L. Drug Postulate of Eysenck in the rat. *Personality and Individual Differences* 1985; 6:189-194.
- Garau A, García Sevilla L. Personality in rats and pain measures. *Personality and Individual Differences* 1986; 7:567-569.
- Garau A. Deambulació al camp obert i postulat dels fàrmacs d'Eysenck. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1986.
- Garau A, Martí Carbonell MA, Pérez Moureló JL, García Sevilla L. Medición de la extraversión en animales de laboratorio. *Revista Latinoamericana de Psicología* 1991; 23:87-100.
- García Sevilla L. Psicodagnòstic mitjançant el MMPI. *Monografies Pràctiques* (núm. 2). Barcelona, Departament de Psicologia Médica, Universitat Autònoma de Barcelona, 1981.
- García Sevilla L. Extraversion and Neuroticism in rats. *Personality and Individual Differences* 1984; 5:511-532.
- García Sevilla L, Gomà M, Martí A, Muntaner C, Pérez Sánchez J, Tobeña A, Torrubia R, Trullàs R. Treballs en curs del Departament de Psicologia Médica (1983-1984). Treballs del Departament de Psicologia Médica (3). Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1983.
- García Sevilla L, Pérez Sánchez J, Tobeña A, Torrubia R, Trullàs R. Psicoticismo: ¿Predisposición a los trastornos psicóticos? *Actas 7.º Congreso Nacional de Psicología* (152) Santiago de Compostela, 1982.
- Guilford JS, Zimmerman WS, Guilford JP. *The Guilford-Zimmerman Temperament Survey Handbook*. Edit San Diego, 1976.
- Kaiser HF, Hunka S, Bianchini JC. Relating factors between studies based upon different individuals. A: HJ Eysenck, SBG Eysenck (eds.) *Personality Structure and Measurement*. Londres, Routledge Kegan Paul, 1969; 333-343.
- Morató P, Peri JM, García Sevilla L. *Questionari d'Estil d'Atribucions: Propietats psicomètriques*. *Quaderns de Psicologia* (publicació en curs).
- Morgado I, García Sevilla L. Personality, Amphetamine and Intracranial Self-Stimulation in Rats. *Personality and Individual Differences* 1985; 6:137-140.
- Muntaner C. Esquizotípic i variables de personalitat. Tesis doctoral, Facultat de Medicina, Universitat Autònoma de Barcelona, 1985.
- Muntaner C, García Sevilla L, Fernández A, Torrubia R. Personality dimensions, schizotypal and borderline personality traits and psychosis proneness. *Personality and Individual Differences* 1988; 9:257-268.
- Nyborg H, Eysenck SBG, Kroll N. Cross-cultural comparison of personality in Danish and English children. *Scandinavian Journal of Psychology* 1982; 23:291-297.
- Pérez Sánchez J. Variables de Personalidad y Delincuencia. Treballs del Departament de Psicologia Médica (4). Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1984.
- Pérez Sánchez J, García Sevilla L. Personalidad y delincuencia. A: F. Jiménez-Burillo, F. Rivas, J. Rodríguez (eds.). *Violencia y Marginación Social*. Murcia, Universidad de Murcia, 1983;295-304.
- Torrubia R. Personalitat, ansietat i susceptibilitat al càstig: Aplicació de la teoria de JA Gray als humans. Treballs del Departament de Psicologia Médica (5). Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 1985.
- Torrubia R, Muntaner C. Relationships between psychoticism and a number of personality measures: a comparison between the original and revised versions of the Psychoticism scale. *Personality and Individual Differences* 1987; 8:261-263.
- Torrubia R, Tobeña A. A scale for assessment of «susceptibility to punishment» as a measure of anxiety: preliminary results. *Personality and Individual Differences* 1984; 5:371-375.